

فصلنامه پژوهش های حقوقی قانون یار

License Number: 80025

Article Cod: WS5050139604

ISSN-E: 6452-2588

بررسی حقوقی شرایط قراردادهای الکترونیکی

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۰۸/۱۰)

حامد خانه کشی^۱

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

معصومه صادق تبریزی

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

چکیده

پیشنهاد انجام معامله و اعلام اراده به طرفیت شخصی دیگر برای انعقاد عقد، اگر منجر به قبول طرف دیگر قرار گیرد طرفین (ایجاب کننده و قبول کننده) به مفاد آن عقد پایبند می گردند که در برخی موارد ایجاب و قبول به صورت سنتی و گاهی نیز به صورت الکترونیک می باشد. فلذا الکترونیکی بودن نحوه اعلام اراده ها شکل دیگری از انعقاد قراردادها است که هیچ گونه مغایرت و تناقضی با سایر قراردادها و قوانین داخلی و بین المللی ندارد. قراردادهای الکترونیک در ایران پس از تصویب قانون تجارت الکترونیک کاملاً رسمیت پیدا نمود و ویژگی هایی برای قراردادهای الکترونیک وجود دارد از قبیل اینکه اصل بر رضایی بودن قراردادهای الکترونیک است، طرفین قرارداد در قراردادها حضور فیزیکی ندارند، انجام معامله در محیط الکترونیک صورت می گیرد و، که متعاقباً به صورت مفصل تشریح خواهد گردید.

واژگان کلیدی: اعلام اراده ها، قرارداد الکترونیک، تصویب، قانون تجارت الکترونیک

^۱ نویسنده مسئول

مقدمه

اولین شرط لازم برای ایجاد آثار حقوقی وجود اراده طرفین است که پس از اینکه به مرحله اعلام رسید و مورد توافق قرار گرفت منجر به ایجاد یک ماهیت حقوقی خواهد بود به همین دلیل است که ماده ۱۹۱ قانون مدنی مقرر می دارد؛ عقد محقق می شود به قصد انشا به شرط مقرون بودن به هر چیزی که دلالت بر قصد کند همانطور که مفهوم ماده مذکور پیداست آنچه که به تحقق عقد می انجامد وجود قصد انشا است ولی از آنجا که اراده یک امر درونی و روانی است و تحقق آن ذاتا همراه با بروز خارجی نیست لذا باید این اراده انشایی به وسیله ابراز گردد تا در ایجاد آثار حقوقی موثر واقع شود. در واقع ایجاب پیشنهاد انجام معامله و اعلام اراده کسی که دیگری را بر مبنای معینی به انعقاد عقد فرا می خواند بدین ترتیب است که اگر پیشنهاد مورد قبول قرار گیرد هر دو طرف به مفاد آن پایبند باشند. بدین ترتیب که اگر پیشنهاد مورد قبول قرار گیرد هر دو طرف به مفاد آن پایبند باشند طبق ماده چهارده کنوانسیون بی بین المللی کالا ایجاب پیشنهادی است که برای تشکیل قرارداد خطاب به شخص یا اشخاص معینی داده می شود و ایجابی که به صورت کامل قطعی و مشخص بوده و بیانگر قصد موجب باشد در صورت قبول الزام آور است. قبول در انعقاد قرارداد به عنوان بیان اراده ای است که در مطابقت با اراده ایجاب طرف دیگر اعلان می گردد به بیانی دیگر قبول عبارت است از پذیرش بی قید و شرط پیشنهاد ارائه شده برای انعقاد قرارداد، اعلام رضایت بر مفاد ایجاب در محیط الکترونیکی را قبول الکترونیکی می نامند. الکترونیکی و یا غیر الکترونیکی بودن اعلام قبول هیچ خللی بر ماهیت اراده و نحوه دلالت آن بر ایجاد روابط حقوقی ندارد قبول الکترونیکی نسبت به قبول سنتی در ماهیت بیان اراده در قراردادها وضع خاصی ندارد ولی از لحاظ شکل و نحوه اعلام اراده می توان وضع متفاوتی در قبول الکترونیکی را ملاحظه نمود.

به عبارتی دیگر؛ قبول به معنای رضای بدون قید و شرط به مفاد ایجاب است. همچنین طبق تعریف ماده ۱۸ کنوانسیون بی بین المللی کالا نیز هر گونه عمل ایجاب شونده یا قابل که حاکی از رضای وی به ایجاب باشد قبول است. قواعد عمومی مربوط به ایجاب کامل بودن مشخص بودن قاطع بودن و خطاب به شخص یا اشخاص معین بودن و غیره و قبول لزوم مطلق بودن مسبوق برد نبودن موالات ایجاب و قبول در فضای سنتی و در مورد قراردادهای مرسوم همگی در خصوص ایجاب و قبول های الکترونیک در فضای مجازی نیز قابل اعمال هستند. یکی از شرایط اصلی و اساسی هر سندی وجود امضا در آن است در واقع نوشته بدون امضا فاقد ارزش و اعتبار می باشد نوشته منتسب به افراد هنگامی قابل استناد است که امضا شده باشد سند امضا نشده ناقص است مهمترین رکن اعتبار را ندارد هر چند که ممکن است به عنوان قرینه تاکید کننده سایر ادله مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین برای اینکه بتوان یک سند الکترونیک را به عنوان دلیل در دادگاه ارائه کرد لازم است که این سند و داده پیام دارای امضای الکترونیک باشد در ماده هفت قانون تجارت الکترونیک نیز آمده است هرگاه قانون وجود امضا را لازم بداند امضای الکترونیک مکفی است. امضای الکترونیک در لغت به علامتی گفته می شود که پای نامه یا سند می گذارند و در برخی متون خارجی امضا به هر نام یا نمادی تعریف می شود که به منظور ابراز قصد امضا کننده مبنی بر پذیرش آن نوشته و ایجاد التزام ملحق به یک نوشته می شود. مطابق تعریف برخی حقوقدانان امضا عبارت است از نوشتن نام یا نام خانوادگی یا هر دو یا ترسیم علامت خاصی که نشانه هویت صاحب علامت است در زیر اوراق و سندهای عادی یا رسمی متضمن وقوع معامله تعهد اقرار گواهی و مانند اینها در حال حاضر اگرچه مقررات صریحی در خصوص ایجاب و قبول الکترونیک وجود ندارد اما از آنجا که اساس قانون تجارت الکترونیک ایران مبتنی بر تبادل داده پیام ها از طریق واسطه

های الکترونیک است و نیز از محتوای مواد شش و دوازده قانون مذکور تعداد پیام ها را معتبر شناخته اند و برای آنها ارزش اثباتی قائل شده اند و با توجه به تعریف داده پیام که هر نمادی از واقعه اطلاعات یا مفهوم است میتوان گفت ایجاب و قبول از هر از طریق داده پیامها تنها از اعتبار حقوقی لازم برخوردار است به عبارت دیگر ماهیت دیجیتال یا مجازی توافق طرفین از نظر تحلیل حقوقی صحیح بوده و منع قانونی ندارد. در خصوص اینکه روش اعلام اراده چگونه و به چه وسیله ای باید باشد قانون مدنی وسیله خاصی را لازم ندانسته است بنابراین اعلام اراده با هر وسیله که بتواند بر آن دلالت کند قابل تحقق است زیرا ماده یکصد و نود و یک قانون مدنی به طور مطلق همراه بودن قصد را با چیزی که دلالت بر آنک کند شرط تایید قصد اعلام کرده است و از لفظ یا وسیله خاصی برای دلالت قصد نام نبرده است علاوه بر این ماده ۱۹۳ قانون مدنی نیز مقرر می دارد؛ انشا معامله ممکن است به وسیله عملی که مبین قصد و رضا باشد مثل قبض و اقباض حاصل گردد، مگر در مواردی که قانون استثنا کرده باشد پس جز در مواردی که قانون استثنا کرده انشای عقل با هر عملی که حاکی از قصد باشد محقق می گردد.

گفتار اول: الحاقی بودن قرارداد الکترونیکی

در ایران با تصویب قانون تجارت الکترونیک که مجموعه اصول و قواعدی است که برای مبادله آسان و ایمن اطلاعات در واسطه های الکترونیکی و با استفاده از سیستمهای ارتباطی جدید به کار می رود در واقع قراردادهای الکترونیک به رسمیت شناخته شده است. اسناد الکترونیکی که بدون حضور مامور رسمی یا خارج از حدود صلاحیت آنها تنظیم می شود سند عادی الکترونیک محسوب می شود. سند عادی با یک امضای الکترونیکی ساده تصدیق می شود این امضا می تواند به صورت تصویر ساده امضای دستی یا تایپ نامشخص در زیر سند

آدرس پست الکترونیکی وی یک کارت هوشمند انتخاب گزینه « موافقم » یا گذر واژه باشد. بر اساس ظاهر ماده سی قانون تجارت الکترونیکی پس از تحقق یک قرارداد صحیح الکترونیکی آثار حقوقی و محتوای داده پیام تابع قواعد عمومی است ولی معمولاً در قراردادهایی که به صورت مجازی صورت می پذیرد افراد امکان رعیت و تماس فیزیکی با مبیع را نداشته و به اعتبار اوصاف که توسط بایع ذکر می شود قرارداد را جاری می سازند ضمن اینکه قالب قراردادهای الکترونیکی در مورد عین کلی بوده که در مورد این نوع کالاها خیار رویت وجود ندارد. در ماده سیزده قانون تجارت الکترونیک ایران بیان شده است که به طور کلی ارزش اثباتی داده پیام ها با توجه به عوامل مطمئن از جمله تناسب روش های ایمنی به کار گرفته شده با موضوع و منظور مبادله داده پیام ها تعیین می گردد به موجب این ماده تعیین ارزش اثباتی داده پیام ها به طور کلی بر عهده قاضی و دادرس می باشد البته در خصوص اسناد الکترونیکی مطمئن قانونگذار ارزش اثباتی آن را تعیین کرده است. لازم به ذکر است که قراردادی که در محیط الکترونیکی و صفحات وب منعقد می شود از جمله قراردادهای الحاقی محسوب می شود زیرا فروشنده کالا و خدمات خود را توأم با اطلاعات لازم و شرایط عمومی در صفحه اینترنتی خود به نمایش می گذارد خریدار و یا مصرف کننده در صورت تمایل به خرید فقط تحت همان شرایط اعلام شده می تواند آن را قبول کند عموماً دیگر جایی برای ارائه شروط جدید و یا انجام مذاکره با فروشنده نیست ولی فروشنده معمولاً گزینه های متعددی برای فروش و روش های مختلف برای پرداخت سمن به خریدار ارائه می دهد که خریدار حسب تمایل یکی از گزینه ها را انتخاب و آن را برای ایجاب خرید به فروشنده پیشنهاد می کند برخلاف آن عرصه قراردادهای الکترونیکی به واسطه پست الکترونیکی برای مذاکره و تعدیل شرایط در مقدمه انعقاد قرارداد باز است و اینگونه قراردادهای جنبه الحاقی ندارد.

گفتار دوم؛ عدم حضور فیزیکی طرفین در قرارداد الکترونیکی یا از راه دور

باید توجه داشت اصولاً حضور فیزیکی طرفین ضروری نمی باشد طرفین می تواند از هر جایی و هر زمانی می تواند به واسطه های مختلف اراده های خود را به هم رسانده و موجب ایجاد قرارداد بشوند اصولاً به قراردادهایی که طرفین در حین انعقاد قرارداد حضور فیزیکی متقابل در یک جلسه رو در روی هم ندارند و مانع مادی معینی موجب عدم ایجاد رابطه فیزیکی و یا رابطه ذهنی و فکری متقابل گردد قراردادهای از راه دور نامیده می شود از خصوصیت اساسی قرارداد الکترونیکی نیز این است که حتماً باید به واسطه الکترونیکی و یا در محیط الکترونیکی بدون وجود حضور فیزیکی متقابل طرفین منعقد گردد حتی وجود طرفین در محیط الکترونیکی به معنای حقیقی نمی باشد با این وصف قرارداد الکترونیکی را میتوان از مجموعه قرارداد از راه دور دانست با این حال به سبب سرعت مبادله اطلاعات در محیط اینترنت می توان قرارداد الکترونیکی را قرار آن شمرد البته متوالی بودن ایجاب و قبول در قرارداد الکترونیکی بستگی به روش ارتباط الکترونیکی و درجه تقارن زمانی قبول نسبت به ایجاب دارد با این وجود انعقاد قرارداد الکترونیکی بین غیر حاضرین در یک مجلس بعضی از مشکلات منحصر به فرد خود را دارد از این جمله عدم دسترسی طرفین به اطلاعات کافی در مورد شخصیت یکدیگر عدم احراز طرفین بوی وجود سلامت و صحت اراده برای انعقاد قرارداد اثبات قرارداد و نحوه استناد بر دلایل الکترونیکی از مسائل مطروحه در قراردادهای الکترونیکی محسوب می شود.

گفتار سوم: اصل رضایی بودن قرارداد الکترونیکی

لازم به ذکر است اصولاً در حقوق ایران لزوم تبعیت از شکل معینی از تشریفات از شروط صحت قرارداد نمی باشد چنان که قانون گذار ایران در ماده یصد و نود و یک صراحتاً به آن

اشاره می کند عقد محقق می شود به قصد انشا به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند لذا طرفین در انعقاد قرارداد در انتخاب نحوه اعلام اراده خود آزاد هستند این آزادی در اعلام اراده در ماهیت انعقاد قراردادهای الکترونیکی نیز مصداقیت دارد با این تفاوت که وسیله انعقاد قرارداد الکترونیکی در طبیعت ساختاری خود عملیات تکنیکی معینی را بر نحوه اعلام اراده به شکل الکترونیکی تحمیل می کند زیرا تولید بیان اراده به شکل داده پیامی و شکل روشهای الکترونیکی ارسال و پذیرش بیان اراده از طبع کاربرد فناوری ابضا ابزار الکترونیکی اینترنت محسوب می شود اصل رضایی بودن قراردادها و از این جمله قراردادهای الکترونیکی مانع از توافق طرفین بر تعیین شکل معینی برای قرارداد فیما بین نمی باشد زیرا به صراحت ماده ده قانون مدنی قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد نافذ است بدون شک رضایی بودن قراردادها روابط و تعاملات حقوقی بین اشخاص را آسان و بی تکلف می سازد که موجب اعتماد گرایی و رواج حسن نیت در معاملات می گردد ولی از طرفی دیگر رضایی بودن قراردادها به علاوه این که زمینه سوء استفاده از محیط اعتماد بین متعاملین را نیز فراهم می کند مشکل اثبات بیان اراده را نیز به همراه دارد لذا این خصوص موجب ضعف حمایت حقوقی و عدم تعادل مصالح و منافع اشخاص در این نوع قراردادها می گردد .

گفتار چهارم: جنبه بین المللی قراردادهای الکترونیکی

قراردادهای الکترونیکی به اعتبار صفت بین المللی شبکه اینترنت جنبه فرامرزی دارد زیرا محیط اینترنت محیطی است آزاد برای همه صرف نظر از مرز و محل جغرافیایی معین و ورود به آن برای هر شخص امکان پذیر است چنانکه قانونگذار در تفسیر قانون تجارت الکترونیکی

به لزوم توجه به خصوصیات بین المللی اشاره کرده است بنابر ماده سه قانون یافت شده در تفسیر این قانون همیشه باید به خصوصیات بین المللی ضرورت توسعه هماهنگی بین کشورها در کاربرد آن و رعایت لزوم حسن نیت توجه کرد در این راستا می توان گفت که قانونگذار ایران در تدوین و تصویب قانون تجارت الکترونیکی عملا به جنبه بین المللی قراردادهای الکترونیکی در عرصه قانون تجارت الکترونیکی توجه خاصی نموده است بدین ترتیب که مفاد قانون تجارت الکترونیکی با رعایت مفاد و مفاهیم اساسی قانون نمونه آن سیترا ل تدوین و مقرر شده است البته این جزیی از قوانینی است که انتظار می رود در رویه بین المللی مسائل حقوق مختلف راجع به معاملات الکترونیکی بین المللی به طور یکسان وضع گردد زیرا قوانین محلی و داخلی برای تنظیم معاملات الکترونیکی در ابعاد بین المللی خود کافی و وافی به حل و فصل آثار حقوق ناشی از روابط حقوق بین المللی در این عرصه نمی باشد از لحاظ جنبه فرامرزی قراردادهای الکترونیکی باید همیشه احتمال وجود عنصر خارجی را مورد توجه قرار داد زیرا محیط الکترونیکی برای ورود اشخاص از هر مکان از جهان محدودیت خاصی ندارد در صورت ایجاد اختلاف در معاملات فیما بین مسئله تعیین قانون قابل تطبیق و دادگاه صالح برای رسیدگی از شاخص های مهم قراردادهای بین المللی خواهد بود لذا در محیط الکترونیکی طرفین معامله معمولا در ضمن قرارداد زمینه توافق جهت پیشگیری از اختلافات راجع به شرایط و آثار حقوقی قرارداد خصوصا در رابطه با تنازع قوانین و دادگاه صلاحیتدار را فراهم می کنند. از آنجا که موضوع قراردادهای الکترونیکی را به طور شایع اعمال تجارتي بالاخص خرید و فروش اموال منقول اعم از مادی و غیرمادی و یا دیگر خدمات واسطه گری و یا معاملات بین تجار تشکیل می دهد لذا این نوع قراردادها در شمول اعمال تجارتي نسبت به تجار و اعمالی که طبق ماده دو قانون تجارت اصولا حائز صفت تجارتي هستند دارای وصف و صفت تجارتي

می باشند به طور عموم در عرضه مال و خدمات یکی از طرفین قراردادهای الکترونیکی را غالباً مصرف کنندگان تشکیل می دهند بدین جهت در عرصه تجارت الکترونیکی به قرارداد الکترونیکی اصطلاح قراردادهای مصرف کنندگان نیز اطلاق می شود زیرا غالباً این قرارداد بین تجار کسبه کار و مصرف کنندگان منعقد می گردد بدین جهت قراردادهای الکترونیکی جایگاه مهمی در قوانین حمایت از حقوق مصرف کنندگان دارد .

از لحاظ ایفای تعهدات ناشی از قرارداد الکترونیکی بیشتر معاملات متداول در محیط الکترونیکی جنبه خرید و فروش کالا و خدمات دارد تعهد اصلی مصرف کنندگان به عنوان طرف یکی از این معاملات الکترونیکی پرداخت بهای کالا و یا استفاده از خدمات ارائه شده می باشد یکی از خصوصیات قراردادهای الکترونیکی الکترونیکی بودن نحوه پرداخت ثمن کالا و یا خدمات است حتی پرداخت الکترونیکی در بعضی از موارد به علاوه این که ایفای تعهد محسوب می شود همچنین در عین زمان دلالت عملی بر اراده قبول مشتری نیز تلقی می گردد امروزه در تعاملات الکترونیکی وسایل مختلف پرداخت الکترونیکی ظهور نموده است که جایگزین پول سنتی اعم از اسکناس و یا چک گردیده است . فلذا قراردادهای منعقد شده در بستر تجارت الکترونیک از جمله عقود غائبین محسوب می شوند و بنابراین یکی از مباحث حقوقی مطرح در مبادلات الکترونیک تعیین زمان و مکان تشکیل قراردادها است البته لازم به ذکر است که این اشکال فقط ویژه تجارت الکترونیک نیست بلکه از زمانی که تجارت بین الملل رونق گرفته و داد و ستد بین اقوام ملل مختلف رونق پیدا کرده است و نیز با به کارگیری وسایل ارتباطی نظیر تلفن، تلفکس، تلگرام در تجارت این موضوع به دلیل اهمیت آن و نتایج حقوقی متعددی که در بر دارد مورد

توجه نظام های حقوقی و حقوقدانها قرار گرفته است تحقق ماهیت قرارداد مانند پیدایش هر موجود دیگری با دو بعد زمان و مکان محدود می شود بنابراین زمان و مکان تشکیل قرارداد از مختصات اصلی آن است که تعیین آنها نتایج حقوقی متعددی دارد. تعیین تاریخ وقوع عقد از لحاظ عملی به ویژه در عقود غائبین فواید زیادی دارد که اجمالا مورد اشاره قرار می گیرد. گوینده ایجاب یا قبول می تواند پیش از وقوع عقد از گفته خویش عدول کند مگر اینکه به طور صریح یا ضمنی به آن ملتزم شده باشد اما پس از لحظه وقوع عقد هر یک از طرفین ملزم به اثر ایجاب یا قبول خود می گردند و دیگر امکان رجوع از ایجاب و قبول وجود ندارد. ممکن است اشخاصی که دارای اهلیت انعقاد قرارداد هستند به دلیل جنون ورشکستگی یا سفه، محجور و فاقد اهلیت گردند فوت و هجر طرفین عقد قبل از تشکیل آن مانع تحقق تراضی است ولی پس از لحظه وقوع عقد اثری ندارد (جز در مورد عقود جایز). با تعیین زمان دقیق عقد مبدا جریان آثار عقد نیز مشخص می گردد مثلاً با تعیین وقوع زمان وقوع عقد بی عین معین معلوم می شود که مبیع از چه زمانی به مالکیت خریدار در آمده است و منافع و نمائات آن از چه زمان وضعیت قرارداد و روابط قراردادی طرفین اصولاً تابع مقرراتی است که در زمان تشکیل عقد حاکمیت دارد نه مقرراتی که بعداً وضع می گردد، مثلاً طبق مقررات حاکم در زمان انشای عقد مشخص می شود که عقد صحیح، باطل یا غیرنافذ است و حقوق و تکالیف متعاقدين در برابر هم نسبت به عقدی که تشکیل داده اند چیست متعلق به خریدار گردیده است بنابراین گاهی زمان وقوع عقد مستقیماً تعیین کننده زمان انتقال مالکیت کالا به مشتری است.

گفتار پنجم: اشتباه در قراردادهای الکترونیکی

قاعده عمومی در قراردادها نبود اشتباه است بنابراین مدعی اشتباه باید آن را اثبات کند این قاعده برای کاستن از انگیزه طرح دعوا در رابطه طرفین قرارداد اندیشیده شده و در عین حال با اصل صحت هماهنگی دارد از سوی دیگر به آن دلیل که اشتباه به عنوان مانعی در مسیر اعتبار قصد طرفین به شمار می آید تفسیر محدودی از آن ارائه می شود در قرارداد الکترونیکی ممکن است خطا ناشی از فعل انسان برای مثال اشتباه تاپی یا درست نکردن سامانه ای باشد که از آن برای ایجاد و یا ارسال ایجاب و قبول استفاده می شود رویداد خطا در فرآیند قرارداد الکترونیکی می تواند از دو جهت موثر باشد از یک سو ممکن است خطا منجر به عدم انتصاب داده به شخصی شود که سامانه الکترونیکی از جانب او برنامه ریزی شده و کار می کند. و از سوی دیگر امکان دارد طرفی که خطا منتسب به او شده است مدعی بطلان یا قابل فسخ بودن قرارداد گردد. در حقوق کشور ما به تبعیت است فقه اگرچه قصد باطنی در فرضی که مفاد آن اثبات شود بر اراده ظاهری تقدم دارد اما اصل لازم الاجرا بودن قراردادها و اصل صحت بر این امر دلالت دارد که هر قرارداد باید معتبر و لازم الاجرا محسوب شود مگر اینکه خلاف آن از سوی مدعی بی اعتباری اثبات گردد از این رو تا زمانی که بروز خطا اثبات نشده قرارداد الکترونیکی معتبر و قابل اجرا خواهد بود از حیث آثار باید خطا را همانند اشتباه دانست بنابراین هر خطا یا اشتباهی که ناشی از مفروضات شخصی بوده و نامتعارف باشد اساسا اعتبار و قابل اجرا بودن قرارداد را تحت تاثیر قرار نمی دهد مگر در شرایطی که با ارکان و شرایط اساسی انعقاد حق ارتباط یابد، برای مثال اشتباه در موضوع مورد معامله که اساس قرارداد را در معرض بی اعتباری قرار دهد عیب اساسی اراده به شمار می آید و باعث بطلان قرارداد خواهد شد.

نتیجه گیری

پیشنهاد انجام معامله و اعلام اراده به طرفیت شخصی دیگر برای انعقاد عقد، اگر منجر به قبول طرف دیگر قرار گیرد طرفین (ایجاب کننده و قبول کننده) به مفاد آن عقد پایبند می گردند که در برخی موارد ایجاب و قبول به صورت سنتی و گاهی نیز به صورت الکترونیک می باشد. فلذا الکترونیکی بودن نحوه اعلام اراده ها شکل دیگری از انعقاد قراردادها است که هیچ گونه مغایرت و تناقضی با سایر قراردادها و قوانین داخلی و بین المللی ندارد. قراردادهای الکترونیک در کشور ایران پس از تصویب قانون تجارت الکترونیک کاملاً رسمیت پیدا نمود و شرایط و ویژگی هایی برای قراردادهای الکترونیک وجود دارد از قبیل اینکه اصل بر رضایی بودن قراردادهای الکترونیک است، طرفین قرارداد (یعنی موجب و قابل) در قراردادها حضور فیزیکی ندارند، انجام معامله در محیط الکترونیک صورت می گیرد. الکترونیکی بودن نحوه اعلان اراده ها شکلی از اشکال انعقاد قرارداد محسوب می شود که تناقضی با ماهیت اصول صحت قرارداد ندارد در قانون مدنی و یا قوانین خاص دیگر مقررات خاصی برای تنظیم قرارداد الکترونیکی پیش بینی نشده است ولی با استنباط و استدلال از قواعد و اصول حاکم بر حقوق قراردادها، مقایسه نحوه انعقاد اینگونه قراردادها با قراردادهای سنتی و تأمل در طبیعت ساختار ابزار و محیط الکترونیکی می توان خصوصیات عمده معاملات الکترونیکی را تعیین نمود. تعیین این خصوصیات موجب شناخت بهتر جوانب حقوقی قرارداد الکترونیکی و تحلیل دقیق آثار ناشی از آن می شود. فی الواقع الکترونیکی و یا غیر الکترونیکی بودن اعلام قبول هیچ خللی بر ماهیت اراده و نحوه دلالت آن بر ایجاد روابط حقوقی ندارد قبول الکترونیکی نسبت به قبول سنتی در ماهیت بیان اراده در قراردادها وضع خاصی ندارد ولی از لحاظ شکل و نحوه اعلام اراده میتوان وضع متفاوتی در قبول الکترونیکی را ملاحظه نمود.

منابع و مآخذ

الف) کتب

- داراپور، مهرباب، حقوق بیع بین المللی، جلد اول، انتشارات گنج دانش، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۴، صفحه ۱۸۶.
- جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، چاپ نهم، تهران، ۱۳۷۷، صفحه ۸۱.
- خبازی، رضا ۱۳۹۳، شرط فسخ معامله، شماره ۱۹.
- قربانوند، فرهاد، ۱۳۸۹، تجارت الکترونیک شماره ۲۹، نشر دانشگاه زنجان، صفحات دویست و هفتاد تا سیصد.
- کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادها جلد یک صفحات ۳۶۷-۳۶۹ و شهیدی، مهدی، تشکیل قراردادها و تعهدات صفحات ۱۵۱.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۳۶۴، قواعد عمومی قراردادها، جلد اول، صفحه ۳۳۵.
- معین، دکتر محمد، فرهنگ فارسی، جلد اول، انتشارات امیرکبیر، چاپ هشتم، تهران ۱۳۷۱، صفحه ۳۵۳.
- مهدی پور عطایی، خسرو، تجارت الکترونیکی موسسه فرهنگی دیباگران، تهران، هزار و سیصد و هشتاد، صفحه ۲۱

ب) مقاله

- بختیاروند، مصطفی، بررسی ماهیت حقوقی امضای الکترونیک، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق علیه السلام، تابستان ۱۳۸۴، صفحه ۹۸.

ج) پایان نامه

- رضایی، روح الله، کارشناس ارشد حقوق خصوصی، تهران، مقاله اعتبار اسناد الکترونیک، مجله نشریه حقوقی گواه، شماره ۶.